

شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیت‌های فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان

الهام توسلی^۱ و فائزه تقی پور^۲

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی امور فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران
 ۲ دکترای رسانه (استاد راهنما) دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف «شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیت‌های فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان» انجام گرفت. این تحقیق به روش توصیفی از نوع پیمایشی بود و عوامل فرهنگی در ابعاد (ارزشها، هنجارها، باورها) را مورد بررسی قرار داده است. جامعه آماری پژوهش را ۴۸۹ نفر از دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) تشکیل دادند. در این تحقیق، روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب گردید. حجم نمونه مطابق فرمول کوکران، ۲۱۵ نفر بدست آمد. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه محقق ساخته در بخش ویژگیهای جمعیت‌شناختی، فعالیت‌های فرهنگی و عوامل فرهنگی در سه بعد ارزشها، هنجارها و باورها بوده است. جهت اطمینان از روایی پرسشنامه به چند تن از اساتید ارائه شد و سپس جدول تحلیل عاملی تنظیم شد و گویه‌های نامناسب حذف یا تغییر داده شدند. جهت محاسبه پایایی، آلفای کرونباخ ۹۱٪ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که از نظر دانشجویان این دانشگاه، تأثیر عوامل فرهنگی شامل باورها با میانگین ۲/۳۷، ارزشها با میانگین ۲/۰۰، هنجارها با میانگین ۱/۶۴، از عوامل فرهنگی مؤثر در بهبود فعالیت‌های فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) بوده است. مقایسه میانگین رتبه بندی تأثیر عوامل فرهنگی بر فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه نشان داد که بیشترین تأثیر مربوطه به بعد باورها و کمترین آن مربوط به بعد هنجارها بوده است. تفاوت عوامل فرهنگی مؤثر بر فعالیت‌های فرهنگی در سطح $p < 0/01$ با مقدار خی دو 57/598 معنادار بود. نتایج دیگر پژوهش حاکی از آن است که تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی با سن رابطه معنادار داشته، ولی بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی بر حسب رشته تحصیلی، جنس و وضعیت تأهل تفاوت معنی داری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: فعالیت‌های فرهنگی، ارزشها، باورها، هنجارها، دانشگاه شهید مطهری (مدرسه عالی شهید مطهری).

۱- مقدمه

فعالیت‌های فرهنگی مجموعه تلاش‌هایی می‌باشد که در جهت دست یابی به اهداف ساخت‌های نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران در مناطق آموزشی خارج از برنامه درسی رسمی صورت می‌گیرد. این فعالیت‌ها در جهت تقویت تعامل هر چه بیشتر استاد و دانشجو، ترویج فرهنگ دینی، ایجاد نشاط و خودباوری، سامان بخشیدن به تلاش‌های خود انگیزه و تقویت مسئولیت پذیری و رفتار اخلاقی در دانشجویان صورت می‌گیرد. (دادوند، ۱۳۹۴)

از آنجا که در اهداف غایی نظام آموزشی کشور تربیت نیروی انسانی کارآمد مورد توجه می‌باشد، در فعالیت‌های فرهنگی نیز این هدف مورد توجه بوده، بطوری‌که به مقوله‌هایی چون احراز هویت دینی و ایرانی، انتقال میراث فرهنگی، مسئولیت پذیری، جامعه پذیری، تعاون و مشارکت، مورد توجه می‌باشد. به همین دلیل در فعالیت‌های فرهنگی تأسیس کانون‌ها، انجمن‌ها، اجرای انواع مسابقات، برگزاری اردوها و بازدیدها و مشارکت در شبکه اجتماعی در دستور کار بوده است. بنابراین مراکز آموزشی و مربیان و مشاوران و دست اندرکاران فعالیت‌های فرهنگی رسالت خطیری را برعهده دارند تا ضمن دستیابی به اهداف متعالی مذکور در تدارک برنامه های اثربخش، دلپذیر، جذاب برای دانشجویان باشد. فعالیت‌های فرهنگی در دانشگاه از آن جهت که زمینه رشد و تعالی دانشجویان را فراهم می‌آورد و نیز تقویت‌کننده صفات پسندیده انسانی مبتنی بر ارزش‌های دینی را متجلی می‌سازد از اهمیت بسزایی برخوردار است. این اهداف از آن درجه از گستردگی و تعمیق برخوردار است که در متون درسی نمی‌گنجد. مقوله مهارت‌های زندگی، رفتار دینی، مشارکت جویی، مفاهیمی هستند که از طریق زندگی گروهی، فرصت‌های جمعی، تعامل با یکدیگر، بدست می‌آید. در فعالیت‌های فرهنگی - هنری و فوق برنامه چنین ساحت‌هایی پیش بینی شده است. به همین دلیل است که فوق برنامه‌ها طبقه بندی ویژه‌ای چون فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی، دینی، سیاسی، عاطفی و اقتصادی را لحاظ نموده‌اند. دانشجویان بر اساس رغبت‌ها، دغدغه‌ها، توانمندی‌ها و گرایش‌های خود در این فعالیت‌ها شرکت می‌کنند.

تعریف مفهوم فرهنگ به علت وسعت و گستردگی، کار ساده‌ای نیست. چرا که بیش از دویست و پنجاه تعریف را شامل می‌شود. در این تعاریف، تنها به چند تعریف که از اهمیت بیشتری برخوردار است، بسنده می‌کنیم. از نظر یونسکو، فرهنگ کلیت تامی از ویژگی‌های معنوی، مادی، فکری و احساسی است که یک گروه اجتماعی را مشخص می‌کند. فرهنگ نه تنها هنر و ادبیات را در بر می‌گیرد، بلکه شامل آیین‌های زندگی، حقوق اساسی نوع بشر، نظام‌های ارزشی، سنت‌ها و باورهاست. (یونسکو، ۱۳۷۶)

تجزیه کلیت درهم تافته فرهنگ، به اجزاء و عناصر مختلف می‌تواند فهم فرهنگ بشری را آسان کند. کمابیش به همان معنایی که اتم، واحد ماده و یاخته، واحد زندگی شناخته شده است، عنصر فرهنگی نیز واحد فرهنگی شناخته می‌شود. بدین ترتیب کوچک‌ترین موضوع و واحد قابل تعریف و تشخیص را که هر کدام دارای کارکرد معین و مستقلی است، «عنصر فرهنگی» می‌گویند که ممکن است یک عبارت، یک شیء، شیوه انجام کاری، یک باور و یا یک نماد باشد. (قلی زاده، ۱۳۸۷)

گی روشه^۱ معتقد است ارزش شیوه‌ای از بودن یا عمل است که یک شخص یا یک جمع آن‌ها را به عنوان آرمان می‌شناسند و افراد یا رفتارهایی را که بدان نسبت داده می‌شود مطلوب و مشخص می‌سازد. (روش، ۱۳۷۴)

هنجار^۲ یکی از مفاهیم مهم جامعه شناسی است که در شئون زندگی وجود دارد و هر نوع رفتار مبتنی بر هنجار شکل می‌گیرد. هنجارها متنوع و احیاناً مخالف و متضادند، حتی در درون یک جامعه (عضدانلو، ۱۳۸۸)

کرچ و کرچفلید باور را چنین تعریف کرده‌اند: «باور، سازمانی باثبات از ادراک و شناختی نسبی درباره جنبه خاصی از دنیای یک فرد است.» برای مثال، اعتقاد به بابائوئل که مفاهیم گوناگون به آمیخته‌ای همچون: جنبه جسمانی، لباس و نوع پوشش، جنبه کارکردی آن را دربر می‌گیرد. در مفهوم وسیع‌تر، باورها دربرگیرنده شناخت یا دانسته‌ها، عقاید یا آیین است. (روشبلو و بورونین، ۱۳۷۱)

برای آنکه فعالیتی، فرهنگی نامیده شود، بایستی سه شرط اساسی داشته باشد:

۱. فعالیت‌های مورد نظر شامل نوعی خلاقیت در تولید خود باشند.

1- Guy Rocher

2- norm

۲. فعالیتهای مورد نظر به آفرینش و انتقال معنای نمادین بپردازند.

۳. ستانده (محصول) آنها، حداقل به طور بالقوه واجد نوعی ویژگی عقلانی باشد. (تراسبی، ۱۳۸۲)

فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند در حوزه‌های زیر صورت گیرد:

۱. ارزشی و بینشی: این فعالیت‌ها مجموعه‌ای از مباحث نظری دینی، از جمله جهان‌بینی مذهبی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و ..... را در برمی‌گیرد.
۲. دانش: دانش فرهنگی در معنای کلام دانش‌های کاربردی، دانش‌های بین‌رشته‌ای، موضوعات بین‌رشته‌ای، حرفه‌های تخصصی فرهنگی، از جمله موضوعاتی است که می‌تواند در حوزه دانش مورد بررسی قرار گیرد.
۳. هنر: فعالیتهای هنری گستره وسیعی را تشکیل می‌دهند که بسته به امکانات موجود از موسیقی، تئاتر، سینما، هنرهای تجسمی و... را در بر می‌گیرد.
۴. ادبیات: افسانه‌ها، قصه‌ها، داستان‌ها و استوره‌های هر ملتی برگرفته از فرهنگ همان ملت است که با توجه به آن‌ها می‌توان، غنی بودن هر فرهنگی را بررسی کرد، مانند شاهنامه فردوسی در فرهنگ فارسی یا غزل‌های شمس مولانا در ادبیات ایرانی و اسلامی.
۵. عرف: عرف حاصل از ارتباطات آزاد اجتماعی است، عرف و تجربه عرفی، ابزاری است برای اعمال قضاوت‌های ارزشی و تولید ارزش‌ها. فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند از طریق ارتباطات فرهنگی، تعاملات فرهنگی، تعاملات فکری، ارزشی، هنجاری و مورد بررسی قرار دادن مسائل روز فرهنگی در شکل‌گیری و غنای عرف فرهنگی تأثیرگذار باشد.
۶. مهارت‌های زندگی و کیفیت زندگی: فعالیت‌های فرهنگی به مثابه پیدا کردن راهی برای بهبود کیفیت زندگی بوده و مهارت‌های زندگی را افزایش می‌دهد، مانند مهارت‌های سازگاری با دیگران.

فعالیت‌های فرهنگی که توسط سازمانها و مراکز فرهنگی انجام می‌گیرد به پنج دسته قابل تفکیک هستند:

- تولیدکنندگان محصولات فرهنگی (نظیر فیلم‌سازان، نویسندگان)
- پخش یا عرضه محصولات فرهنگی (نظیر کتابفروشی‌ها، سینماها و ...)
- برهم‌افزایی و نوآوری (فعالیت‌هایی نظیر اقدامات رسانه‌های گروهی)
- انتخاب و نقد محصولات فرهنگی (نظیر نخبگان فرهنگ و نقادان)
- بازرسی و کنترل فرآورده‌های فرهنگی (کارشناسان و مسئولان فرهنگی). (معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸)

انواع طبقه‌بندی فعالیت فرهنگی

در زمان فراغت است که فعالیت فرهنگی امکان‌پذیر می‌گردد. به همین دلیل هر فرد بر حسب موقعیت اجتماعی، دانش و تجربه شخصی خود، نیازها و تقاضاهای فرهنگی خاصی را طلب می‌کند. منظور از نیازهای فرهنگی، انتظاراتی است که افراد در خصوص گذراندن اوقات فراغت داشته و با استفاده از ابزارها، کالاها و خدمات فرهنگی به تکمیل وقت‌های فراغتی خود می‌پردازند. این فعالیت‌ها را می‌توان در قالب فعالیت‌های ذیل طبقه‌بندی نمود:

• الف) فعالیت‌های مذهبی

گرایش انسان به امر مقدس و ماورایی او را به فعالیت دینی سوق می‌دهد. بخش مهمی از فعالیت‌های دینی در عرصه رفتاری تجلی پیدا می‌کند. انجام اعمال مذهبی و شرکت در مجامع مذهبی (اعم از مولودی، عزاداری، شرکت در مجالس سخنرانی

دینی، شرکت در جلسات دعا و ذکر، رفتن به جلسات قرآنی، شرکت در نماز جماعت و زیارتگاه‌ها، خواندن قرآن و شرکت در مراسم اعتکاف در زمره فعالیت‌های مذهبی می‌باشند.

• (ب) فعالیتهای اجتماعی

گرایش به غیر و حس نوع دوستی و ضروریات زندگی، انسان را به فعالیت اجتماعی متمایل می‌سازد مشارکت در فعالیتهای اجتماعی از طریق عضویت و فعالیت در مجامعی همچون انجمنهای علمی - فرهنگی، بسیج و ... در زمره فعالیتهای اجتماعی هستند. معاشرت با اقوام و خویشان، همسایگان، دوستان و همکاران جزء فعالیتهای اجتماعی هستند. (مرادی، ۱۳۷۸)

• (ج) فعالیتهای ورزشی

انجام حرکات جسمانی به صورت فردی و یا اجتماعی با هدف تقویت و یا بازتولید انرژی از دست رفته در زمره فعالیتهای ورزشی است.

• (د) فعالیتهای تفریحی

هرگونه فعالیت جسمی و ذهنی به منظور دستیابی به انبساط خاطر و سرگرم‌سازی در زمان اوقات فراغت فرد جزء فعالیتهای تفریحی محسوب می‌شود. (شیروانی دستگردی، ۱۳۷۸)

• (ه) فعالیت هنری

منظور از فعالیتهای هنری اقدامات و فعالیتهایی است که تخیل و تجسم خمیر مایه اصلی آن است. محصول این نوع فعالیت پرورش ذوقیات است.

• (و) فعالیتهای رسانه‌ای

فعالیهایی که در زمینه شرکت در تهیه برنامه های صوتی - تصویری و نوشتاری همگانی نظیر رادیو، تلویزیون، مطبوعات، کتاب، سینما، تئاتر و بهره‌برداری از خدمات ارائه شده توسط ابزار و وسایل مذکور جزء فعالیتهای رسانه‌ای محسوب می‌شود. براساس مطالب مطرح شده می‌توان گفت نیازهای فرهنگی مجموعه نیازهای احساس شده فردی و جمعی در زمینه های مذهبی، اجتماعی، ورزشی، هنری و ارتباطات جمعی (رسانه‌ای) است بطوری که فرد بتواند اوقات فراغت خود را به نحو دلخواه برنامه ریزی کرده و آن را تکمیل کند. (اسماعیلی، ۱۳۸۱)

دانشگاه (مدرسه عالی) شهید مطهری

ساختمان و مسجد عالی شهید مطهری در سال ۱۲۵۸ ه. ش (۱۲۹۶ ه. ق) به فرمان میرزا حسین خان عابدین ملقب به سپهسالار صدراعظم دوره ناصری (ناصرالدین شاه قاجار) که منصب عدلیه، وزارت خارجه و جنگ را برعهده داشت، بنا شد. این بنا به عنوان مسجد و مدرسه ناصری و در دوره‌ای به نام مسجد سلطانی، نامیده می‌شد، این بنا علاوه بر مسجد و مدرسه ناصری و سلطانی به نام مسجد و مدرسه سپهسالار نیز نامیده می‌شده است.

مدرسه سپهسالار (ناصری و سلطانی) برخلاف مدرسه دارالفنون که صرفاً علمی بود، با رویکرد تربیت کارشناسان اسلامی در علوم نقلی و عقلی بنا شد. اهداف این مدرسه شامل مواردی چون تربیت علماء و روحانیون اسلام‌شناس و تحقیق در رشته‌های گوناگون معارف اسلامی و نیز تبلیغ معارف اسلامی است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸ ه. ش تولیت این مکان از طرف امام خمینی (رضوان علیه) به حضرت آیت ... امامی کاشانی که از شاگردان برجسته ایشان بودند واگذار شد و نام آن به مدرسه عالی شهید مطهری تغییر یافت و هم اکنون با نام دانشگاه شهید مطهری مشغول به کار می‌باشد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۶۱ ه. ش با پذیرش دهها طلبه و دانشجوی مستعد مرحله نوین از فعالیتهای مدرسه آغاز شد، و در همان زمان اولین برنامه مقطع کارشناسی، در رشته فقه و حقوق اسلامی و فلسفه اسلامی به تصویب شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم رسید.

در سال ۱۳۶۴ ه. ش مدرسه عالی شهید مطهری، رشته علوم و معارف اسلامی را که ترکیبی از علوم اسلامی و علوم انسانی است، در نظام آموزش متوسطه ایجاد کرد. مدرسه عالی شهید مطهری هم اکنون دارای حدود ۳۹ دبیرستان علوم و معارف اسلامی در سراسر کشور است.

پیشینه:

منافی شرف‌آباد و زمانی (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان "نقش نظام آموزش عالی در مهندسی فرهنگی جامعه" انجام دادند. این پژوهش، با هدف تبیین نقش نظام آموزش عالی در مهندسی فرهنگی جامعه نگارش یافت. روش پژوهش به شیوه توصیفی - پیمایشی بوده که با عنایت به مطالعات کتابخانه‌ای به تحلیل یافته‌های کیفی پژوهش پرداخته است. نتایج اصلی پژوهش بیانگر این است که مراکز آموزش عالی کشور به عنوان اجتماع اندیشمندان، دانش‌پژوهان، متخصصان و نخبگان، می‌توانند در نوآوری، سازگاری با محیط، تحولات اجتماعی، هماهنگی با نیازهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، برنامه‌ریزی، مدیریت و رهبری تحولات اجتماعی - فرهنگی و به طور کلی ایفای رسالت فرهنگی جامعه (انتقال، ارزش‌سنجی و توسعه فرهنگی) در راستای مهندسی فرهنگی جامعه منطبق با هویت اسلامی - ایرانی، نقش مؤثری ایفا کنند.

دویت^۳ (۲۰۰۲)، در پژوهشی بیان کرد که مهم‌ترین کارکرد بین‌المللی شدن آموزش عالی از نظر فرهنگی، گسترش ارزش‌ها، اصول و معانی بین‌المللی است. استفاده از مبادلات دانشگاهی برای توسعه فرهنگ ملی از اهمیت و اولویت ویژه برخوردار است. او بر این نکته تأکید می‌کند دانشگاه‌ها نهادهایی برای پیوند بیشتر فرهنگ‌ها و ملت‌ها با یکدیگر هستند. همچنین وی نشان داد رهبران سیاسی که تجربه تحصیل در کشور خارجی داشته‌اند تعلقات ملی و فرهنگی قوی داشته‌اند و در دوره تحصیل در خارج احساس ملیت و وطن‌دوستی را در آنها تقویت کرده است.

روش تحقیق:

روش انجام تحقیق، توصیفی از نوع پیمایشی است. توصیفی به دلیل این که محقق می‌خواهد آن چه را که وجود دارد، به صورت عینی و منظم گزارش دهد. همچنین با توجه به این که محقق درصدد بررسی دیدگاه و نظرات پاسخگویان می‌باشد، تحقیق از نوع پیمایشی است.

جامعه آماری این پژوهش دانشجویان مقطع کارشناسی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) می‌باشد که تعداد آن‌ها ۴۸۹ نفر می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران ۲۱۵ نفر برآورد گردید. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است. پرسشنامه‌ها در طول یک ماه بین دانشجویان توزیع شد و به‌طور متناوب در کلاسهای درس آنها با هماهنگی استاد مربوطه توزیع شد.

در پژوهش حاضر برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که شامل پرسشنامه‌ای با دو بخش که در بخش اول اطلاعات جمعیت شناختی سنجیده می‌شود و در بخش دوم شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشگاه (مدرسه عالی) است.

جهت پایایی از جدول تحلیل عامل و جهت روایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS-19 در دو سطح آمار توصیفی^۴ و استنباطی^۵ انجام شد. در بخش آمار توصیفی مشخصه‌های آماری مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی آزمون t تک متغیره، آزمون فریدمن، و تحلیل واریانس چند راهه استفاده شد.

³. De Wit

⁴-descriptive statistical

⁵-inferential statistical

یافته ها:

در این بخش، یافته های استنباطی تحقیق بر اساس سؤالات تحقیق تنظیم و به آن پرداخته شده است.
 ۱. سؤال اول: ارزش های مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

جدول (۱) جدول میانگین، انحراف معیار، مقدار t و میانگین رتبه ای مرتبط با بعد ارزش های فرهنگی

رتبه	میانگین رتبه ای	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	گویه ها	رتبه
	۸/۲۵	۰/۰۰۱	۲۱۳	۷/۸۱۷	۱/۲۱	۳/۶۴	روحیه تمایل دانشجویان و اساتید به انجام کارهای تیمی	۱
	۶/۶۳	۰/۰۰۱	۲۱۳	۵/۴۶۶	۱/۰۵	۳/۳۹	توجه بیشتر به گسترش ارتباط و همیاری دانشجویان با مسئولین فرهنگی	۲
	۷/۳۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۸۹۴	۱/۳۴	۳/۴۴	تنوع در برنامه های فرهنگی	۳
	۷/۷۱	۰/۰۰۱	۲۱۳	۶/۶۷۴	۱/۱۵	۳/۵۲	تقویت حس پرسشگری در دانشجویان	۴
دوم	۸/۳۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۹/۴۵۰	۱/۰۴	۳/۶۷	الگوگیری دانشجویان در زمینه های اخلاقی از اساتید دانشگاه	۵
	۶/۲۱	۰/۰۰۱	۲۱۳	۳/۵۷۳	۱/۱۰	۳/۲۷	توجه اساتید به مشارکت در برنامه های فرهنگی دانشگاه	۶
	۷/۹۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۷/۲۴۹	۱/۲۱	۳/۶۰	ایجاد همدلی بین دانشجویان و اساتید با برنامه های فرهنگی	۷
	۷/۴۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۵/۲۳۳	۱/۲۵	۳/۴۴	ایجاد روحیه گذشت در بین دانشجویان	۸
	۶/۳۴	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۵۷۰	۱/۰۱	۳/۳۱	توجه به روحیه از خود گذشتگی و ایثار در بین دانشجویان	۹
اول	۸/۸۹	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۲/۰۷۸	۱/۰۳	۳/۸۵	تقویت روحیه اعتماد به نفس در دانشجویان	۱۰
سوم	۸/۲۴	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۰۹۰	۰/۹۱	۳/۸۱	توجه به برگزاری کلاسهای اخلاقی در جهت خودسازی و کسب فضایل اخلاقی	۱۱
	۶/۸۵	۰/۰۰۱	۲۱۳	۶/۴۹۶	۱/۰۷	۳/۴۷	تأثیر خوابگاه دانشجویی بر هویت دانشجو	۱۲
	۷/۰۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۵/۶۳۸	۱/۱۳	۳/۴۳	الگوپذیری رفتاری دانشجویان از یکدیگر در زندگی خوابگاهی	۱۳
	۷/۷۵	۰/۰۰۱	۲۱۳	۹/۰۶۰	۱/۱۳	۳/۷۰	شرکت مستمر در کلاسهای اخلاق	۱۴

یافته های جدول (۱) حاکی از آن است که تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی در بعد ارزش های فرهنگی، به ترتیب عبارتند از: گوینه ۱۰ «تقویت روحیه اعتماد به نفس در دانشجویان» با میانگین رتبه ای ۸/۸۹، گوینه ۵ «الگوگیری دانشجویان در زمینه های اخلاقی از اساتید دانشگاه» با میانگین رتبه ۸/۳۸، گوینه ۱۱ «توجه به برگزاری کلاسهای اخلاقی در جهت خودسازی و کسب فضایل اخلاقی» با میانگین رتبه ای ۸/۲۴.

۲. سؤال دوم: هنجارهای مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

جدول (۲) جدول میانگین، انحراف معیار، مقدار t و میانگین رتبه ای مرتبط با بعد هنجارهای فرهنگی

رتبه	میانگین رتبه ای	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	گویه ها	رتبه
	۹/۸۲	۰/۰۰۱	۲۱۳	۶/۵۸۸	۱/۱۲	۳/۵۰	شرکت منظم دانشجویان در برنامه های فرهنگی	۱

						همکاری دانشجویان و اساتید در برگزاری کلاسهای ورزشی	۲
	۹/۱۲	۰/۰۰۴	۲۱۳	۲/۹۱۷	۱/۴۰	۳/۲۸	
						اجرای قوانین و آئین نامه های انضباطی برای شرکت دانشجو و بیان در برنامه های فرهنگی شرکت در برنامه های ورزشی مثل کوهنوردی، پیاده روی و ...	۴
دوم	۱۰/۸۹	۰/۰۰۱	۲۱۳	۵/۹۸۹	۱/۴۴	۳/۵۹	
اول	۱۳/۰۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۹۳۳	۱/۱۱	۴/۰۶	شرکت در اردوهای سیاحتی، زیارتی یا راهیان نور
	۷/۱۲	۰/۹۶۱	۲۱۳	-۰/۰۴۹	۱/۳۸	۲/۹۹	۶
						مشارکت در کلاسهای (خطاطی، نقاشی و ...)	
	۱۰/۲۶	۰/۰۰۱	۲۱۳	۶/۶۳۸	۱/۱۱	۳/۵۰	۷
						علاقه مندی دانشجویان به شرکت در کلاسهای مهدویت و نهج البلاغه	
سوم	۱۰/۸۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۹/۶۸۱	۱/۰۳	۳/۶۸	۸
	۸/۸۱	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۴۲۵	۱/۱۴	۳/۳۴	۹
						برگزاری نمایشگاه کتاب	
	۹/۰۹	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۷۴۳	۱/۱۶	۳/۳۷	۱۰
						معرفی کتابهای مفید به دانشجویان در زمینه های مختلف	
	۱۰/۴۱	۰/۰۰۱	۲۱۳	۸/۸۹۳	۰/۹۶	۳/۵۸	۱۱
						برگزاری مسابقات قرآنی	
	۹/۵۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۰۲۷	۱/۲۰	۳/۳۳	۱۲
						مشارکت در برگزاری نمایشگاه های محصولات فرهنگی	
	۸/۹۳	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۱۹۵	۱/۱۴	۳/۳۲	۱۳
						مشارکت فعال دانشجویان و اساتید در بسیج دانشگاه همکاری اساتید و دانشجویان در انجمنهای علمی - فرهنگی دانشجویی	
	۹/۸۷	۰/۰۰۱	۲۱۳	۶/۲۶۹	۱/۰۹	۳/۴۶	۱۴
	۹/۹۴	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۳۷۷	۱/۴۲	۳/۴۲	۱۵
						برگزاری کرسی های آزاداندیشی	
	۹/۱۷	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۱۱۲	۱/۲۳	۳/۳۴	۱۶
						علاقه مندی دانشجویان به برگزاری نشستهای مدیریت زمان و اوقات فراغت	
	۸/۹۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۳/۳۴۳	۱/۳۰	۳/۲۹	۱۷
						نظروااهی از دانشجویان پیرامون مشخصه های برنامه ریزی فرهنگی	
	۸/۲۹	۰/۹۴	۲۱۳	۱/۶۸۲	۱/۳۸	۳/۱۵	۱۸
						تحلیل اظهارنظرهای دانشجویان در جلسات نقد فیلم	

یافته های جدول (۲) حاکی از آن است تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی در بعد هنجارهای فرهنگی به ترتیب عبارتند از گویه ۵ « شرکت در اردوهای سیاحتی، زیارتی یا راهیان نور» با میانگین رتبه ای ۱۳/۰۸، گویه ۴ «شرکت در برنامه های ورزشی مثل کوهنوردی، پیاده روی و ...» با میانگین رتبه ای ۱۰/۸۹، گویه ۸ «برگزاری مسابقات کتابخوانی به منظور گسترش فرهنگ کتابخوانی بین دانشجویان» با میانگین رتبه ای ۱۰/۸۰.

۳. سؤال سوم: باورهای مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد

تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

جدول (۳) جدول میانگین، انحراف معیار، مقدار t و میانگین رتبه ای مرتبط با بعد باورها

رتبه	میانگین رتبه ای	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	گویه ها	رتبه
اول	۸/۹۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۲۲/۸۵۷	۰/۷۸	۴/۲۲	مراسم عزاداری در دانشگاه	۱
سوم	۸/۰۵	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۶/۸۱۱	۰/۹۲	۴/۰۶	مراسم جشنهای مذهبی در دانشگاه	۲
دوم	۸/۰۶	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۸۵۱	۱/۰۹	۴/۰۳	افزایش نشاط دانشجویی با برگزاری جشنهای مذهبی	۳
	۷/۶۰	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۵/۷۳۶	۰/۹۱	۳/۹۸	تقویت روحیه آزادی دانشجویان با حضور در مراسم عزاداری	۴
	۷/۰۷	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۴۶۳	۰/۹۱	۳/۸۴	تقویت اعتقادات مذهبی با فعالیت در برنامه های فرهنگی	۵

۶/۲۳	۰/۰۰۱	۲۱۳	۹/۵۸۷	۱/۰۱	۳/۶۶	۶	مشارکت اساتید و دانشجویان در مراسم عزاداری و جشنهای مذهبی
۵/۲۱	۰/۰۰۱	۲۱۳	۳/۹۰۸	۱/۲۵	۳/۳۳	۷	اعتقاد مسئولان فرهنگی دانشگاه به مؤثر بودن اجرای نمایش تئاتر و... در فعالیتهای فرهنگی
۷/۱۲	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۱۰۳	۰/۹۴	۳/۸۴	۸	تقویت باور ایرانی - اسلامی دانشجویان
۷/۹۶	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۵/۵۷۱	۰/۹۳	۴	۹	تقویت باورهای مذهبی دانشجویان
۵/۵۹	۰/۰۰۱	۲۱۳	۷/۹۳۸	۰/۹۸	۳/۵۳	۱۰	مشارکت فعال دانشجویان در محافل انس با قرآن
۵/۱۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۴/۶۰۶	۱/۲۴	۳/۳۹	۱۱	سرمایه گذاری مسئولان دانشگاه جهت حمایت از چاپ نشریات دانشجویی
۷/۴۶	۰/۰۰۱	۲۱۳	۱۳/۸۶۶	۰/۹۸	۳/۹۳	۱۲	ایجاد روحیه آزادگی حسینی با برگزاری مراسم زیارت عاشورا
۶/۵۸	۰/۰۰۱	۲۱۳	۸/۳۳۲	۱/۲۵	۳/۷۱	۱۳	ایجاد روحیه امید به آینده و صبر و استقامت در زندگی با برگزاری دعای ندبه و کمیل

یافته های جدول (۳) حاکی از آن است تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی در بعد باورها به ترتیب عبارتند از گویه ۱ «مراسم عزاداری در دانشگاه» با میانگین رتبه ای ۸/۹۰، گویه ۳ «افزایش نشاط دانشجویی با برگزاری جشنهای مذهبی» با میانگین رتبه ای ۸/۰۶، گویه ۲ «مراسم جشنهای مذهبی در دانشگاه» با میانگین رتبه ای ۸/۰۵.

۴. سؤال چهارم: تعیین رابطه بین عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویانبا ویژگی های جمعیت شناختی پاسخگویان کدامند؟

جدول (۴) تحلیل واریانس چندراهه نمرات تأثیر عوامل فرهنگی در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی با توجه به متغیرهای دموگرافیک (جنس، سن، رشته تحصیلی، وضعیت تأهل)

منبع	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری
جنس	۰/۰۴۰	۱	۰/۰۴۰	۰/۰۷۴	۰/۷۸۷
سن	۸/۷۴۳	۳	۱/۴۴۸	۲/۶۸۸	۰/۰۴۹
رشته تحصیلی	۲/۶۹۵	۳	۰/۸۹۸	۱/۶۶۸	۰/۱۷۸
وضعیت تأهل	۱/۹۶۸	۱	۱/۹۶۸	۳/۶۵۴	۰/۰۵۸

نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می دهد که بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی بر حسب جنس، رشته تحصیلی و وضعیت تأهل تفاوت معنی دار نیست. تفاوت بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی بر حسب سن معنی دار است. آزمون های زوجی ارائه شده در جدول ۷ تفاوت بین گروه ها را نشان می دهد.

جدول (۵) آزمون زوجی مقایسه میانگین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی بر حسب سن

سن	تفاوت میانگین	سطح معنی داری
۱۸ تا ۲۲ سال (۳/۳۳)	←	۰/۰۰۱
۱۸ تا ۲۲ سال (۳/۳۳)	←	۰/۰۰۷
۲۶ تا ۳۰ سال (۳)	←	۰/۰۱۴

نتایج مندرج در جدول ۵ نشان می دهد بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشجویان با سن ۱۸ تا ۲۲ سال با سنین ۲۲ تا ۲۶ سال و ۳۰ تا ۵۰ سال تفاوت معنی داری وجود دارد. همچنین تفاوت بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشجویان با سن ۲۶ تا ۳۰ سال با سن ۳۰ تا ۵۰ سال معنی دار است.

۵. سؤال پنجم: رتبه بندی تأثیر عوامل فرهنگی در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان در ابعاد مختلف چگونه است؟

بر همین اساس آزمون فریدمن جهت رتبه بندی مؤلفه ها استفاده شد که نتایج این رتبه بندی در جداول ۶ و ۷ آمده است.

جدول (۶) میانگین رتبه بندی تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی

مؤلفه ها	میانگین رتبه بندی
ارزش های فرهنگی	۲/۰۰
هنجار های فرهنگی	۱/۶۴
باورها	۲/۳۷

نتایج جدول ۶ میانگین رتبه بندی ابعاد نشان می‌دهد بعد باورها بالاترین و هنجارهای فرهنگی پایین ترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

جدول (۷) آزمون فریدمن تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی

تعداد	۲۱۵
مقدار خی دو	۵۷/۵۹۸
درجه آزادی	۲
سطح معناداری	۰/۰۰۱

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهند که نتایج حاصل بین مجموعه رتبه های سه‌گانه ابعاد تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی در سطح $p < 0/01$ معنی‌دار است (مقدار خی دو ۵۷/۵۹۸). لذا سؤال تحقیق مبنی بر این که تفاوت معنی داری بین مجموعه نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی وجود دارد، تأیید می‌گردد.

نتیجه گیری:

در این قسمت چکیده‌ای از یافته های تحقیق به ترتیب سؤالات تحقیق ارائه می‌گردد و در پایان خلاصه نتایج هر سؤال مورد بحث قرار گرفته و نتیجه‌گیری می‌شود.

۱. سؤال اول: ارزش‌های مؤثر در جهت بهبود فعالیت‌های فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

این یافته‌ها حاکی از آن است که دانشجویان به ارزشهایی همچون داشتن روحیه اعتماد به نفس، کسب فضایل اخلاقی و الگوپذیری از اساتید توجه و تمایل زیادی دارند. از آنجا که تهذیب نفس و کسب فضایل اخلاقی در کنار علم و دانش در جهت رسیدن به اهداف آرمانی دانشگاه ضروری و لازم است، شناسایی راهکارهای مناسب به منظور هرچه بهتر و پربارتر شدن کلاسهای اخلاقی مثمرتر خواهد بود. از طرفی با توجه به تمایل دانشجویان به کارهای جمعی و تقویت روحیه اعتماد به نفس و الگوپذیری دانشجویان از اساتید، ارتباط و همیاری این دو قشر دانشگاهی در اجرای هر چه بهتر فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه و همکاری اساتید مجرب تأثیرگذار است.

۲. سؤال دوم: هنجارهای مؤثر در جهت بهبود فعالیت‌های فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

مطابق با نتایج به دست آمده، عوامل فرهنگی در بعد هنجارهای فرهنگی بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه تأثیرگذار است. «شرکت در اردوهای سیاحتی، زیارتی یا راهیان نور»، «شرکت در برنامه های ورزشی مثل کوهنوردی، پیاده‌روی و ...» و «برگزاری مسابقات کتابخوانی به منظور گسترش فرهنگ کتابخوانی بین دانشجویان» به ترتیب با مقادیر $t = 13/933$ ، $5/989$ و $9/681$ از مهمترین هنجارهای فرهنگی مهم تأثیرگذار بر بهبود فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه هستند.

این یافته‌ها نشان می‌دهد دانشجویان این دانشگاه شرکت در برنامه های ورزشی و اردوهای زیارتی و سیاحتی و راهیان نور را از عوامل مؤثر در بعد هنجاری در جهت بهبود فعالیت‌های فرهنگی این دانشگاه برمی‌شمارند. لذا با برنامه ریزی مناسب در این

زمینه و فراهم آوردن امکانات کافی و لازم برای دانشجویان، می‌توان گام‌های اساسی در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشگاه برداشت.

۳. سؤال سوم: باورهای مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

در پاسخ به این سؤال، از جمله باورهایی که در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی این دانشگاه مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند، «مراسم عزاداری در دانشگاه»، «مراسم جشنهای مذهبی در دانشگاه»، «افزایش نشاط دانشجویی با برگزاری جشنهای مذهبی»، «تقویت روحیه آزادگی دانشجویان با حضور در مراسم عزاداری»، «تقویت اعتقادات مذهبی با فعالیت در برنامه های فرهنگی»، «تقویت باورهای مذهبی دانشجویان»، «تقویت باور ایرانی - اسلامی دانشجویان»، «سرمايه گذاري مسئولان دانشگاه جهت حمايت از چاپ نشریات دانشجویی» می باشند. «مراسم عزاداری در دانشگاه» با مقدار $t = 22/857$ ، «افزایش نشاط دانشجویی با برگزاری جشنهای مذهبی» با مقدار $t = 13/851$ و «مراسم جشنهای مذهبی در دانشگاه» با مقدار $t = 16/811$ به ترتیب از مهمترین ابعاد باوری عوامل مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشگاه می‌باشد.

۴. سؤال چهارم: رابطه بین عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان کدامند؟

مطابق با یافته‌ها، بین تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی بر حسب جنس، رشته تحصیلی و وضعیت تأهل تفاوت معنی داری نیست. تفاوت بین تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی بر حسب سن معنی دار است. همچنین مطابق با یافته‌های آزمون‌های زوجی تفاوت بین گروه‌ها نشان داد که بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشجویان با سن ۱۸ تا ۲۲ سال، با سنین ۲۲ تا ۲۶ سال و ۳۰ تا ۵۰ سال تفاوت معنی داری وجود دارد. البته تفاوت بین نمرات تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشجویان با سن ۲۶ تا ۳۰ سال با سن ۳۰ تا ۵۰ سال معنی دار است.

یافته‌ها حاکی از آنست که سن دانشجویان از عوامل تأثیرگذار فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی می‌باشد. همچنین رده‌های سنی پایین‌تر بر بهبود فعالیتهای فرهنگی نقش بسزایی دارند. این امر بیانگر اینست که دانشجویان بین ۱۸ تا ۲۲ سال، فرصت و اوقات فراغت بیشتری جهت شرکت در فعالیتهای فرهنگی دارند.

۵. سؤال پنجم: رتبه بندی تأثیر عوامل فرهنگی در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی مدرسه عالی شهید مطهری (دانشگاه شهید مطهری واحد تهران) از دیدگاه دانشجویان در ابعاد مختلف چگونه است؟

بر اساس رتبه بندی انجام شده، عامل باورهای فرهنگی با میانگین $2/37$ دارای رتبه اول و در ادامه ارزش‌های فرهنگی با میانگین ۲ و هنجارهای فرهنگی با میانگین $1/64$ رتبه دوم و سوم از عوامل فرهنگی مؤثر در جهت بهبود فعالیتهای فرهنگی این دانشگاه را دارا می باشند. از طرفی، نتایج نشان می‌دهد که تفاوت حاصل بین مجموعه رتبه های سه‌گانه ابعاد تأثیر عوامل فرهنگی بر بهبود فعالیتهای فرهنگی در سطح خطای کمتر از یک درصد ($p < 0/01$) معنی دار است. لذا بین تأثیر عوامل فرهنگی (ارزشها، هنجارها، باورها) بر بهبود فعالیتهای فرهنگی تفاوت معنی داری وجود دارد. نتایج حاصل از رتبه بندی ابعاد فرهنگی حاکی از آنست که بعد باورها بیشترین تأثیر و بعد هنجارهای فرهنگی کمترین تأثیر را بر فعالیتهای فرهنگی این دانشگاه دارد. به عبارتی باورهای دانشجویان بر بهبود فعالیتهای فرهنگی دانشگاه شهید مطهری تأثیرگذارترین عامل می‌باشد.

منابع:

- اسماعیلی ر. ۱۳۸۱. شهرداری، مدیریت، برنامه‌ریزی و توسعه فرهنگی، مشاور پژوهشی و برنامه‌ریزی سازمان رفاهی - تفریحی شهرداری اصفهان.
- تراسبی د. ۱۳۸۲. اقتصاد و فرهنگ، ترجمه م صبوری، تهران: نشر نی، ۲۵۲ صفحه.
- دادوند ح. ۱۳۹۴. اثربخشی فعالیتهای فرهنگی ازدیدگاه دانشجویان آموزشکده فنی و حرفه‌ای امیرکبیر اراک، پنجمین کنفرانس ملی و سومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، تهران: شرکت خدمات برتر.
- روشبلو آم، بورونیون الف. ۱۳۷۱. روان‌شناسی اجتماعی. مترجم مدادگران، تهران: مروارید، ۲۰۴ صفحه.
- روشه گ. ۱۳۷۴. کنش اجتماعی: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی عمومی. ترجمه ه زنجانی‌زاده، جلد اول، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- شیروانی دستگردی، ح. ۱۳۷۸. طراحی مجموعه گذران اوقات فراغت در شهر جدید بهارستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان).
- عضدانلو ح. ۱۳۸۸، آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی، تهران: نشر نی، چاپ سوم، ۷۴۲ صفحه.
- قلی‌زاده آ. ۱۳۸۷. درآمدی بر جامعه‌شناسی. اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان، واحد خوراسگان، ۲۸۲ صفحه.
- مرادی ع. ۱۳۷۸. نیازسنجی توسعه فضاهای فرهنگی شهروندان نجف‌آباد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان).
- معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۷۸. سیاست فرهنگی و الگوی ارائه گزارش در فعالیتهای فرهنگی. تهران: انتشارات باز.
- منافی شرف‌آباد ک، زمانی الف. ۱۳۹۲. نقش نظام آموزش عالی در مهندسی فرهنگی جامعه. مهندسی فرهنگی جامعه، ۷۷: ۱۰۲-۱۲۷.

De Wit. H. 2002. Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: a Historical, Comparative, and Conceptual Analysis, Westport, CT: Greenwood Publishers.